

# Oost-Europa; Uitdaging voor Accountants en Adviseurs

**Luc van Zutphen**

*In de media wordt 1989 wel het jaar van de ondergang van het communisme genoemd. Ofschoon een lichtelijk overdreven statement, toch in Europa inmiddels een harde realiteit. Na jarenlange economische stagnatie en achteruitgang hebben het afgelopen jaar in Oost-Europa ingrijpende politieke, sociale en economische veranderingen plaatsgevonden. Uitgezonderd Albanië hebben alle Oosteuropese landen de wil uitgesproken hun bureaucratische centrale plan-economie te willen omzetten in meer gedecentraliseerde markteconomieën. Nog onlangs zijn ook in de Sovjet-Unie hiertoe ingrijpende wetsvoorstellen aangenomen, die evenwel op zich niet meer dan een blauwdruk van een gewenste nieuwe structuur vormen. Hoewel er grote verschillen in tempo en uitgangscondities kunnen worden waargenomen willen alle Oosteuropese landen actiever meedraaien in de regionale en wereldeconomie en hun achterstanden op technologisch en managementgebied zo snel mogelijk inhalen.*

*Deze ontwikkelingen laten het Westen en met name de EG niet onberoerd. Verschillende internationale organisaties, zoals de EG, OESO, IMF en de Wereldbank hebben Oost-Europa de afgelopen tijd in totaal vele miljarden dollars steun toegezegd.*

*Maar ook afzonderlijke regeringen doen - vaak bilateraal - hun toezeggingen. Men denke aan de steun door de US aan Polen en Hongarije. Het meest in het oog springt uiteraard de hulp van de Bondsrepubliek aan de DDR. De Nederlandse regering heeft eveneens vele miljoenen guldens vrijgemaakt voor hulp aan Oost-Europa.*

*Maar geldelijke steun alleen is niet genoeg. Handelsverdragen, samenwerkingsverbanden als joint ventures, investeringen en ondernemersac-*

*tiviteiten zijn nodig om het concrete economische veranderingsproces op toeren te brengen.*

*Een toenemend aantal Westerse en Oosteuropese ondernemingen vraagt zich af hoe zakelijk verantwoord op alle veranderingen kan worden gereageerd. Kleurrijke succesverhalen zoals McDonalds en Pepsi Cola zijn voornamelijk uitzonderingen. Geen verstandig zakenman zal staan te trappelen om miljoenen te gaan verwedden op de roulette-tafels die ook in het Oost-Europa van nu bestaan.*

*De landen in Oost-Europa staan voor de zware opgave om de vereiste structuren en condities te scheppen die nodig zijn om een meer vrije markteconomie te laten functioneren. Structuren en condities die in de Westerse wereld vaak decennia lang zijn ontwikkeld, beproefd en bijgesteld. Er moet aan een groot aantal institutionele voorwaarden worden voldaan zoals daar zijn:*

- een voldoende mate van politieke stabiliteit;*
- een aangepaste regelgeving en dito toezicht;*
- een samenhangend stelsel van marktruimende prijzen;*
- een redelijk stabiel macro-economisch klimaat;*
- collectieve welvaartsverdelende voorzieningen;*
- op micro niveau voor ondernemingen en instellingen: incentives die prikkelend zijn voor ondernemersgedrag en een adequaat instrumentarium voor beheersing en besturing van ondernemingen en het verrichten van transacties.*

*Prof. L. C. van Zutphen, registeraccountant, is voorzitter van het Bestuurscollege van Coopers & Lybrand Dijksterhuis. Buitengewoon hoogleraar accountancy aan de Vrije Universiteit te Amsterdam. Lid van de Orde van Organisatiekundigen en -adviseurs.*

*Zoiets gaat niet van de ene dag op de andere en zelfs niet van het ene jaar op het andere. Mensen en culturen zijn ook hier tempobepalende factoren.*

*Voor het realiseren van de vrije-markteconomie hebben de landen in Oost-Europa vooral hun hoop gevestigd op buitenlandse investeringen. De grenzen worden hiertoe meer en meer geopend. Veelal via een door de staat gereguleerde en geaccepteerde vorm van een joint venture. Tweezijdig ondernemerschap, vaak eenzijdig voor wat betreft condities gedetermineerd door specifieke belangen en problemen van het gastheerland. De problemen bij het opzetten en exploiteren van een joint venture in een Oost-Europees land moeten bepaald niet worden onderschat.*

*De accountantsfunctie zoals wij die in het Westen kennen vloeit in essentie voort uit de behoefte aan controle bij managers en de gebruikers van financiële verantwoordingen. Zij willen de zekerheid dat de financiële overzichten en jaarrekeningen die zij onder ogen krijgen een getrouwe weergave zijn van de uitkomsten van het gevoerde bedrijfsbeleid en van de transacties zoals deze hebben plaatsgevonden. Niet gunstiger of ongunstiger en vrij van materiële fouten.*

*In de accountantspraktijk zijn de controle en het advieswerk bij de uitvoering van opdrachten echter onlosmakelijk met elkaar verbonden. Advies als een natuurlijk vervolg op de kritische beoordeling van alle aandachtsgebieden waarop de accountant zich richt: de administratieve organisatie, het interne controlesysteem, de kostprijsproblematiek, waarderingsvraagstukken, financieringsstructuren, belastingproblemen, subsidiemogelijkheden, computeraudit en dergelijke. Deze adviserende rol levert toegevoegde waarde zowel ten dienste van de grote multinationale onderneming als ook voor het midden- en kleinbedrijf. Richten wij nu de blik op de accountantsfunctie in Oost-Europa.*

*De plan-economie in geheel Oost-Europa leidde tot de opbouw van een groot administratief apparaat, alsmede de bij dit systeem passende con-*

*trolemaatregelen. Ondanks de aanwezigheid van dit administratieve apparaat en het gevoel voor controle, heeft zich in Oost-Europa geen beroep ontwikkeld dat vergelijkbaar is met onze professie.*

*Het vrijwel ontbreken van ons beroep in Oost-Europa kan niet alleen maar leiden tot de constatering dat gedurende langere tijd accountants van Westerse maatschappijen in Oost-Europa assistentie moeten verlenen, alsmede zorg dienen te dragen voor opleidingen op ons vakgebied. Vooralsnog dient de conclusie te zijn dat ook de wijze van administreren en de doelstelling van bestaande controle-opvattingen en -procedures in Oost-Europa gewijzigd dienen te worden alvorens de accountant een soortgelijke rol als in West-Europa kan vervullen. Met name dient geaccepteerd te zijn dat administratie niet alleen een verantwoordingsinstrument is doch ook een tool of management.*

*Het samenspel van de Westerse accountant en vergelijkbare beroepsbeoefenaren in Oost-Europa zal een ondersteuning ten behoeve van de laatste moeten opleveren. Niet alleen zal door kennisoverdracht het begrippenstelsel dat wij in West-Europa hanteren voor administratieve organisatie, (interne) controle en verslaggeving worden geïntroduceerd. Vooral ook mag van de Westerse accountant worden verwacht dat hij het waarom van deze functioneringseisen naar voren brengt. Accountancy is er namelijk niet alleen om de controle op de naleving van regels te bevorderen, maar ook en vooral als hulpmiddel van de bedrijfsleiding. Gelijktijdig met de training van Oosteuropese beroepsbeoefenaren mag dan verwacht worden dat hierdoor een ontwikkeling van ons beroep in Oost-Europa naar Westers model kan plaatsvinden. Ons inziens is deze ontwikkeling van ons beroep niet alleen van belang voor het lokale bedrijfsleven maar ook voor het Westerse bedrijfsleven, omdat mede hierdoor een infrastructuur ontstaat, waardoor het bestaande investeringsklimaat zich verder kan ontwikkelen.*